

boykotunda kadınlar aktif rol oynarlar. 1906 anayasasının kabulüyle sonuçlanan ayaklanmada da bu rolünün kökleştiği görülür. Bunu takip eden otuz yıl boyunca kadın hareketi İran'da önemli bir yer işgal etmiştir. Encümen-i Âzâdî-i Zenân gibi derneklerin kurulması bu döneme rastlar.

Bu gelişmeler, İslâm dünyasında iki ayrı istikamette bir kadın hareketinin başlaması sonucunu doğurmuştur. Bunlardan biri, İslâm kültürüne bağlılık endişesi taşımaksızın kadının ferdi ve sosyal konumunu değiştirmeyi hedefleyen hareket olup hukuk alanında da köklü değişiklikler getirmiştir. Buna Türkiye, Tunus ve devrim öncesi İran örnek olarak gösterilebilir. Söz konusu ülkelerde bir taraftan kadının Batı tipi bir modernleşme sürecinin gereklerine uyması teşvik edilir ve bazan zorunlu kılınırken diğer taraftan bunu destekleyen hukukî düzenlemeler yapılmıştır. İkincisi, İslâm kültürüne bağlılık ilkesini korumakla birlikte gelenek ve kültürel etkilerle dinleştirilen bazı uygulama ve anlayışların terkedilmesi gerektiğini savunan, kadının sosyal ve hukukî konumunda yeni anlayış ve ihtiyaçlar ışığında değişiklikler yapma gereğini duyan harekettir. Bu hareket XX. yüzyıl itibarıyla Osmanlı Devleti'nde, Mısır, Ürdün, Pakistan, Irak, Suriye, Malezya gibi ülkelerde etkili olmuştur. İkinci grup ülkelerde XX. yüzyıldan itibaren başlayan kanunlaştırma hareketlerinde tek bir mezhebe bağlı kalma uygulaması terkedilmiş, günümüzde yaygın olan bütün İslâmî mezheplerin yorumlarından yararlanılmıştır. Bu eklektik anlayış özellikle evlenme ehliyeti için belli bir yaş sınırının aranması, temyiz gücü olmayanların evlenmesine getirilen sınırlama, ikinci evliliğin birinci eşin veya mahkemenin iznine bağlanması, boşanma ehliyetine getirilen kısıtlama, kadınların mahkeme kararıyla boşanma imkânlarının genişletilmesi konularında kendini göstermektedir. Her iki görüş de halen birçok İslâm ülkesinde ciddi bir taraftar kitlesine sahip bulunmakta ve kadınları ilgilendiren gelişmeleri kendi düşünceleri istikametinde etkilemeyi sürdürmektedir. Afganistan, Suudi Arabistan ve kısmen devrim sonrasında İran gibi ülkelerde kadının hukukî ve sosyal statüsü konusunda klasik yorumlara bağlı kalma ve bunu zorunlu olarak uygulama anlayışı sürdürülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Tayâlisî, *Müsned* (nşr. Muhammed b. Abdülmuhsin et-Türkî), Cize 1420/1999, III, 124; *Müsned*, I, 168; II, 126; V, 50, 51; VI, 84; Dârimî, "Şalât", 223; Buhârî, "Şalât", 108, "İdeyn", 15, "Meğâzî", 82, "Fiten", 18, "Cihâd", 47, "Tıb", 43; Müslim, "Şalât", 47, 50, 51, "Şalâtü'l-İdeyn", 1, 3, 4, 9, "Selâm", 110-120, "Hac", 47; Ebû Dâvûd, "Şalât", 53, 101, 109, 111, 240, "Akzıye", 17, "Menâsik", 56, "Tıb", 24; İbn Mâce, "Ahkâm", 30, "İkâme", 36, 165, "Nikâh", 51, "Fiten", 19; Tirmizî, "Şalât", 109, 136, "Fiten", 75, "Cum'â", 32, "Tefsîr", 9; Nesâî, "Kıble", 7, 10, "Şalâtü'l-İdeyn", 3, 4; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, Leiden 1322, V, 16-17; Taberî, *Câmî'u'l-beyân* (Bulak), XXVIII, 51; İbn Kesir, *el-Bidâye*, Beyrut 1400, VII, 146; Makrîzî, *el-Hıttâ*, II, 454; *İstanbul Vakıfları Tahriir Defteri 953 (1546)*, s. V; Müttaki el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, XVI, 371, 374, 376-377; Kâsım Emîn, *Hürriyet-i Nisvân* (trc. Zeki Mügâzîz), İstanbul 1329; R. Levy, *The Social Structure of Islam*, Cambridge 1962, s. 144-146; Ömer Lütfî Barkan, "Edirne Askerî Kassamına Ait Tereke Defterleri (1545-1659)", *BTTD*, III/5-6 (1968), s. 1-479; Mustafa es-Sibâî, *el-Mer'e beyne'l-fıkh ve'l-kânûn*, Beyrut 1975; C. Waddy, *Women in Muslim History*, Longman-London 1980; Bosworth, *İslâm Devletleri Tarihi*, tür.yer.; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, II, 715-746, 836, 1108-1160; M. Âkîf Aydın, *İslâm-Osmanlı Aile Hukuku*, İstanbul 1981, tür.yer.; a.mlf., "Osmanlı Hukukunda Kazai Boşanma, Tefrik", *Osm.Ar.*, V (1986), s. 1-12; a.mlf., "Osmanlı Toplumunda Kadın ve Tanzimat Sonrası Gelişmeler", *Sosyal Hayatta Kadın* (haz. İsmail Kurt-Seyid Ali Tüz), İstanbul 1996, s. 143-156; Ali Bardakçoğlu, "Cahiliye Döneminde Kadın", a.e., s. 9-16; Bernard Caporal, *Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını*, Ankara 1982; Abdülmu'nîm Sultan, *el-Müctema'u'l-Mısrî fi'l-âşri'l-Fâtımî*, Kahire 1985, s. 115-120; F. Davis, *The Ottoman Lady*, Westport 1986; Hüseyin Özdeğer, *1463-1640 Yılları Arasında Bursa Şehri Tereke Defterleri*, İstanbul 1988, s. 50; Abdülhalim M. Ebû Şakka, *Tahrîrü'l-mer'e fi 'âşri'r-risâle*, Küveyt 1990, I-IV, tür.yer.; Fatima Mernissi, *The Veil and the Male Elite: A Feminist Interpretation of Women's Rights in Islam* (trc. Mary Jo Lake-land), Addison 1991, tür.yer.; Huda Lutfi, "Manners and Customs of Fourteenth Century Cairene Women", *Women in Middle Eastern History, Shifting Boundaries in Sex and Gender* (ed. N. R. Keddie - B. Baron), New Haven 1991, s. 99-121; Nermin Abadan Unat, "The Impact of Legal and Educational Reforms on Turkish Women", a.e., s. 177-194; J. E. Tucker, "Ties That Bound: Women and Family in Eighteenth and Nineteenth Century Nablus", a.e., s. 236-253; Ömer Demirel v.dğr., "Osmanlılarda Ailenin Demografik Yapısı", *Sosyo-Kültürel Değişim Sürecinde Türk Ailesi*, Ankara 1992 I, 97-161; Leila Ahmed, *Women and Gender in Islam, Roots of a Modern Debate*, New Haven 1992; Hacı Faisal Bin Hacı Othman, *Woman, Islam and Nation Building*, Kuala Lumpur 1993; Abdülkerim Zeydân, *el-Mufaşşal fi ahkâmî'l-mer'e ve'l-beytî'l-müslim*, Beyrut 1993, I-XI, tür.yer.; H. Gerber, *State Society and Law in Islam, Ottoman Law in Com-*

parative Perspective, New York 1994, s. 44, 55-57; Amina Wadud Muhsin, *Qur'an and Woman*, Kuala Lumpur 1994, s. 71 vd.; Hüseyin Hatemi, *İlahî Hikmette Kadın*, İstanbul 1995; Alan Duben - Cem Behar, *İstanbul Haneleri, Evlilik Aile ve Doğurganlık 1880-1940*, İstanbul 1996, s. 161-162; Muhammed Biltâcî, *Mekânetü'l-mer'e fi'l-Kur'ânî'l-Kerîm ve's-Sünneti's-şahîha*, Kahire 1996; B. Shaaban, "The Muted Voices of Women Interpreters", *Faith and Freedom, Women's Human Rights in the Muslim World* (ed. Mahnaz Afkhami), London 1996, s. 61-77; Fariba Zerinebaf-Shahr, "Women, Law and Imperial Justice in Ottoman Istanbul in the Late Seventeenth Century", *Women the Family and Divorce Laus in Islamic History* (ed. Amira El-Azhary Sonbol), Syracuse 1996, s. 81-95; Abdal-Redham Abdal-Rahman Abdal-Rehim, "The Family and Gender in Egypt During the Ottoman Period", a.e., s. 96-111; M. A. Fay, "Women and Waqf: Power and the Domain of Gender in Eighteenth Century Egypt", *Women in the Ottoman Empire* (ed. M. C. Zilfi), Leiden 1997, s. 28-47; M. L. Meriwether, "Women and Waqf Revisited: The Case of Aleppo, 1770-1840", a.e., s. 128-152; Fazlurrahman, *Ana Kolanıyâla Kur'an* (trc. Alparslan Açıkgenç), Ankara 1999, s. 90-94; Hidayet Şefkatli Tuksal, *Kadın Karşıtı Söylemin İslâm Geleneğindeki İzdüşümleri*, Ankara 2000; N. Abbott, "Women and the State in Early Islam", *JNES*, I (1942), s. 106-126, 341-368; R. C. Jennings, "Women in Early 17th Century Ottoman Judicial Records-The Sharia Court of Anatolian Kayseri", *JESHO*, XVIII/1 (1975), s. 53-114; Nejlâ Akkaya, "İslâm Hukukunda Kadının Siyasî Hakları", *İslâmî Araştırmalar*, X, Ankara 1997, s. 228-240; Süleyman Akdemir, "Tarih Boyunca ve Kur'an-ı Kerim'de Kadın", a.e., X (1997), s. 249-258; İhhamî Güler, "Kur'an'da Kadın Erkek Eşitsizliğinin Temelleri", a.e., X (1997), s. 296-303; Yaşar Yiğit, "İslam Ceza Hukukunda Kadınların Şahitliği", *Marifet*, sy. 1, Konya 2001, s. 77-94; A. K. S. Lambton, "al-Mar'a", *El²* (İng.), VI, 472-485; Haleh Afshar, "al-Mar'a", a.e., VI, 485-488; Ghaus Ansari, "al-Mar'a", a.e., VI, 488-490; Afsaneh Najmabadi, "Education", *Elr.*, VIII, 233-234; J. Afary, "Feminist Movement", a.e., X, 489-491.

M. AKİF AYDIN

KADINEFENDİ

VIII. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı padişah hanımlarına verilen unvan.

İlk devirlerde Osmanlı padişah hanımları için kadın kelimesinin Arapçalaşmış şekli olan hâton unvanı kullanılırdı. Osman Bey'in hanımı Mal Hatun, Yıldırım Bayezid'in hanımı Devlet Hatun, Fâtih Sultan Mehmed'in hanımı Sitti Mükrime Hatun bu hususta örnek olarak zikredilebilir. Padişahlar Fâtih dönemine kadar Bizans imparatorları, Anadolu beyleriyle Sırp ve Bulgar krallarının kızlarıyla evlen-

diler. Bu evlilik törenleri hayli görkemliydi. Ancak Fâtih'ten itibaren dışarıdan kız alma usulüne son verdiler ve hanımlarını saraydaki câriyelerden seçmeye başladılar. Bu usulün uygulandığı dönemlerde bile Kanûnî Sultan Süleyman, II. Osman ve Sultan İbrâhim bağlandıkları kadınlarla resmî nikâh yapmışlarsa da bu tür evlilikler saray çevresinde pek hoş karşılanmamıştır (Alderson, s. 153). Söz konusu nikâhların şekliyle ilgili en ayrıntılı bilgi I. Abdülhamid dönemine ait bir belgede bulunmaktadır. Belge, I. Abdülhamid'in beşinci kadınıyla nikâhlanmasına dair olup 20 Ekim 1774 tarihlidir. Buna göre nikâh töreni şu şekilde gerçekleşir: Nikâh için eşref saat belirlenir ve Hırka-i Şerif Odası önceden hazırlanır. Dârüssaâde ağası, hazîne-i şehriyârî, hazine vekili, hazine kethüdâsı ve padişah imamı, kapı ve perdeleri kapatılmış olan Hırka-i Şerif Odası'nda kafes arkasında gizlice bir araya gelir ve mihr-i müecceli belirleyerek nikâhı kıyar. Belgede açıkça belirtilmemesine rağmen taraflar nikâhta vekille temsil edilir. Nikâhın ardından şerbetler içilir ve merasim sona erer (Sarıcaoğlu, s. 6).

XVIII. yüzyıla kadar padişah hanımlarını nitelemek için hatun dışında "haseki",

"sultan" ve nâdiren de "hanım" (Âkile Hanım, Şeyhülislâm Hocaâde Esad Efendi'nin kızı ve II. Osman'ın hanımı) gibi unvanlar kullanılmıştır. III. Ahmed'den itibaren ise kadın veya kadınefendi unvanı yaygınlık kazanmaya başladı. Bu dönemden sonra sultan kelimesi daha ziyade padişah kızlarını niteler oldu. Öte yandan oğlu tahta geçen kadınefendiler de vâlide sultan olarak bu unvanı kullanmaya devam ettiler.

Saraya yeni alınan ve "acemi" denilen câriyeler burada sıkı kurallara göre eğitilir, zamanla şâkird, kalfa ve ustalığa yükselirdi. Padişahın dikkatini çekip firâş-ı hümâyuna dahil olanlar gözde veya ikbal olurlardı. İkbal uygulamasına ilk defa II. Mustafa döneminde rastlanır. Daha sonraki devirlerde padişahların aldıkları ikbal sayısı bir ile altı arasında değişmiştir. Sayıları birden fazla olunca kendi aralarında başıkbal, ikinci ikbal, üçüncü ikbal şeklinde sıralanırlardı. Padişaha çocuk veren ikballere kadınefendilerde olduğu gibi daire ve câriyeler tahsis edilirdi. Ancak eski dönemlerde Topkapı Sarayı'ndaki ikballer dairesinin nerede olduğu bilinmemektedir. Sarayda mevcut Gözdelere (İkballer) Dairesi I. Abdülhamid tarafından yaptırıl-

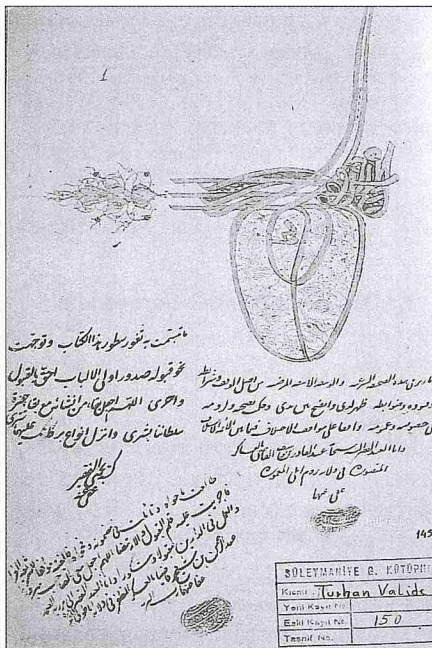
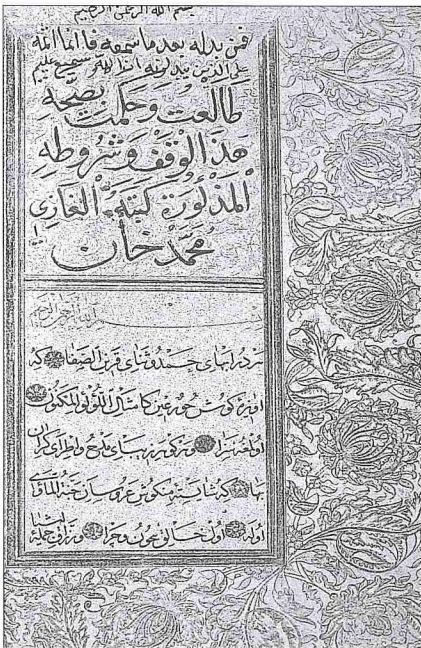
mıştır. Beşiktaş, Çırağan, Dolmabahçe ve Yıldız saraylarında da ikbal dairesi mevcuttu. İkballer için hanım veya hanıme-fendi unvanı kullanılırdı.

Kadınefendiler kıdemlerine göre birinci, ikinci, üçüncü kadınefendi şeklinde sıralanırlar, birinciye başkadınefendi de denirdi. Kadınlardan ölen olursa veya padişah birini boşarsa bir sonraki onun yerini alır ve başıkbal de sonuncu kadınefendiliğe yükseltilirdi. Böylece hepsinin silsilesi yürütülürdü. Söz konusu terfi işlemleri kızlar ağasının arzı ve padişahın uygun bulmasıyla gerçekleşir, kadınefendiye statüsünü belirten bir berat verilir. Kadınefendiliğe yükseltilen câriye başkadın tarafından samur kürklerle süslenip padişahın dairesine götürülür, o da hükümdarın eteğini öper, kendisine daire ve câriyeler tahsis edilirdi. Kadınefendi sayısı tesbit edilebildiği kadarıyla en fazla yediye kadar çıkmıştır. Ancak Sultan Abdülaziz dahil olmak üzere daha sonra tahta çıkan padişahların kadınlarının sayısı dördü geçmemiştir.

Bir padişah öldüğünde kadınları, kızları ve haremünün bütün mensupları Eski Saray'a gönderilir, şehzadeleri ise Topkapı Sarayı'nda alkonulurdu. Bu usul ilk defa III. Murad'ın haremine uygulandı. Eski Saray'da âdeta münzevî bir hayat yaşayan kadınefendi, eğer oğlu padişah olursa vâlide alayı denilen bir merasimle vâlide sultan olarak tekrar Topkapı Sarayı'na döner ve harem en yetkili kişisi olurdu. Aksi takdirde ölünceye kadar buradaki inziva hayatı devam ederdi. Buna rağmen padişah ölümünden sonra kadınlarının başkalarıyla evlendirilmesi olaylarına da zaman zaman rastlanır. Bu konudaki ilk örneğin Fâtih Sultan Mehmed döneminde görüldüğü ileri sürülür. Bunun yanında bazı padişahlar kadınlarını boşamış, hatta bizzat kendileri boşadıkları kadınlarını başkalarıyla evlendirmişlerdir. Nitekim II. Abdülhamid ayrıldığı Nûrefsun Kadınefendi'yi başkasına nikâhlamıştır. Öte yandan suçlu görülen bazı kadınların öldürüldüğü münferit olaylar da mevcuttur. 1826'da Eski Saray'ın seraskerliğe tahsis edilmesinden ve padişahların Topkapı Sarayı'ndan taşınmasından sonra ölen padişahın kadınları ve mensupları Topkapı Sarayı'na veya Çifte Saraylar'a yerleştirilmeye başlanmıştır.

Kadınefendilerin derecelerine göre tayinat ve tahsisatları vardı. Bunlar zaman içinde değişmekle beraber kumaş, kürk,

Hatice Turhan Vâlide Sultan vakfiyesinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Turhan Vâlide Sultan, nr. 150)

SÜLEYMANİYE E. KÜTÜPHANESİ	
Konu	Turhan Valide
Yazı No	
Eşli Kağıt No	150
Tarih	

XVI. yüzyıla ait bir haseki sultan gravürü (Gürtuna, resim 29)

mum, sabun, odun, kömür, şeker, kahve, et, yağ, kar, kaymak, ekme, bal, yumurta, meyve ve sebze gibi aynı veya nakdî olabiliyordu. Ayrıca kendilerine haslar ve paşmaklıklar tahsis edilirdi. II. Mahmud döneminin sonlarından itibaren kadinefendilere diğer devlet memurları ve saray mensupları gibi maaş bağlandı. Maaşları Hazîne-i Hâssa'dan ödenirdi. Bayram, düğün, doğum gibi vesilelerle dağıtılan aynî ve nakdî hediye ve atıyyelerden de payları olurdu. Önceki devirlerde dağıtılan hediye ve tahsisatlar kadinefendilerin derecelerine göre farklıydı; yani başkadin daha fazla, diğerleri derecelerine nisbetle daha az alırdı. Ancak maaş tahsisinden sonra hepsinin maaşı eşit düzeye getirildi. Öldüklerinde mallarına ve muhalefatına hazine adına el konulurdu.

Kadinefendiler kılık kıyafetlerine dikkat eder ve sultanlar gibi giyinirlerdi. Elbiselelerinin düğmeleri elmastan olup yenleri dirseğe kadar dışından kürk kaplıydı. Başlarını ve omuzlarını şal ile örterlerdi. Başa hotoz giydiklerinde saçlarını hotozun içinde toplarlardı. II. Mahmud dönemine kadar diğer saray kadınları gibi dışarıyla irtibatları çok sınırlıydı. Bu dönemden sonra çarşaf ve ferace giymeye, yüzlerine yaşmak örtmeye, daha dışa dönük bir hayat yaşamaya ve mesire yerlerinde görünmeye başladılar. Sultan Abdülmecid devrinden itibaren saray dışı gezintiler arttığı gibi giyim kuşam ve yaşama tarzları da Avrupa modasına göre şekillendi.

Padişah kadınları, büyük vakıflar kurarak yüzyıllar boyunca pek çok sosyal hizmetin görülmesini sağladılar. Bu hizmetler cami, sebil, kütüphane, hastahane, türbe, kale, dârüşşifa, imaret, değirmen,

ekmek fırını, köprü, su kanalı, çeşme gibi kurumların inşa, işletme ve onarımından hacca gidecek adayların eşyalarının taşınması için deve kiralanmasına, mevlid ve Kur'an okutulmasına, mektep çocuklarına para ve giyecek yardımı yapılmasına kadar uzanmaktaydı. Vakıf kuran padişah kadınları arasında Hatice Turhan, Gülnüş, Mihrişah, Ayşe Sîneperver, Nakşidil ve Bezmiâlem vâlide sultanlarla Âdilşah Kadın sayılabilir. Bu isimlerden de anlaşılacağı gibi kadinefendiler daha ziyade vâlide sultan olduktan sonra vakıflar tesis etmişlerdir. Kadinefendilik Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar varlığını korumuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

T SMA, E. 1975/1-3; J. B. Tavernier, *Topkapı Sarayında Yaşam* (trc. Perran Üstündağ), İstanbul 1984, s. 156; Rycout, s. 39-40; M. M. Montagu, *Türkiye Mektupları: 1717-1718* (trc. Aysel Kurutluoğlu), İstanbul, ts., s. 110 vd.; d'Ohsson, *Tableau général*, VII, 64-66 (Harem kısmının tercümesi: *Harem-i Hümayun*, trc. Ayda Düz, *Hayat Tarih Mecmuası ilâvesi*), İstanbul 1972, s. 5; Uzunçarşılı, *Saray Teşkilâtı*, s. 148-149, 151 vd.; a.mlf., *Merkez - Bahriye*, s. 321, 417; Ali Rıza, *Saray Hayatında Kadınlar* (s.nşr. Şevket Rado, *HM ilâvesi*), sy. 12 (1973); Çağatay Uluçay, *Padişahların Kadınları ve Kızları*, Ankara 1980, tür.yer.; a.mlf., *Harem*, Ankara 1985, s. 29, 38-58, 61, 115, 162; Ayşe Osmanoğlu, *Babam Sultan Abdülhamid: Hatıralarım*, İstanbul 1984, s. 257 vd.; *Tarihimizde Vakıf Kuran Kadınlar-Hanım Sultan Vakfiyeleri* (nşr. Tarihi Araştırmalar ve Dokümantasyon Merkezleri Kurma Vakfı), İstanbul 1990, tür.yer.; Leslie P. Peirce, *Harem-i Hümayun*, İstanbul 1996, tür.yer.; R. Withers, *Büyük Efendi'nin Sarayı* (trc. Cahit Kayra), İstanbul 1996, s. 39-42, 47-48; Fikret Sarıcaoğlu, *Sultan I. Abdülhamid: 1774-1789* (doktora tezi, 1997), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 2, 5-6; A. D. Alderson, *Osmanlı Hanedanının Yapısı* (trc. Şefaettin Severcan), İstanbul 1998, s. 139-140, 142, 144, 150, 153, 162, 163; Sevgi Gürtuna, *Osmanlı Kadın Giysisi*, Ankara 1999, s. 14-17; N. M. Penzer, *Harem* (trc. Doğan Şahin), İstanbul 2000, s. 213-215; Pakalın, II, 126-127.

ALİ AKYILDIZ

KADIZÂDE, Ahmed Şemseddin

(ö. 988/1580)

Osmanlı şeyhülislâmı.

918'de (1512) doğdu. Babası Kanûnî Sultan Süleyman devrinde Edirne kadısı olan Bedreddin Mahmud'dur. İlk öğreniminden sonra Edirne'de dârülhadis müderrisi Kılıççizâde İshak Çelebi'nin derslerine katıldı. Üç Şerefeli müderrisi Çivizâde Muhyiddin Mehmed Efendi'nin hizmetinde bulunup ondan faydalandı. Ardından Sahn müderrisi Ebüssüüd Efendi'nin derslerine devam etti. Ayrıca Sâdi Efendi'den ders gördü. Nihayet Kadri Çelebi'nin talebesi iken mülâzemet aldı.

Eğitim mesleğiyle işe başlayıp 25 akçe tahsisatlı Bursa Ferhâdiye Medresesi'ne, ardından 30 akçe ile Veliyyüddin oğlu Ahmed Paşa Medresesi'ne müderris oldu. 950'de (1543) Bursa Kaplıca Medresesi'ne, 953'te (1546) Ali Paşa-i Atik Medresesi'ne, iki yıl sonra Üç Şerefeli müderrisliğine, 957'de (1550) Sahn-ı Semân'dan birine tayin edildi. 960 (1553) yılı başlarında Süleymaniye'nin doğu tarafında tamamlanan iki medreseden biri kendisine, diğeri Mimarzâde'ye verildi.

Müderrislikten kadılık mesleğine geçen Kadızâde, Safer 963'te (Aralık 1555) Halep kadısı oldu. Kendisiyle birlikte Halep'e giden talebesi şair Bâkî de burada kadı nâibliği yaptı. Kadızâde Zilkade 967'de (Ağustos 1560) 80 akçe ile emekliye ayrıldı. Semiz Ali Paşa'nın sadrazamlığı sırasında kendisine verilen İstanbul teftişi görevini başarıyla yerine getirdi ve Rebîülevvel 971'de (Kasım 1563) Perviz Efendi'nin yerine İstanbul kadısı oldu. Bu görevde iken, Kanûnî Sultan Süleyman'ı Sigetvar'a uğurlayan ve II. Selim'in cülusunda ona biat eden devlet erkânı arasında yer aldı (Selânikî, s. 16, 43). Bu sırada her iki kazaskerin azli üzerine Çivizâde Damadı Hâmid Efendi'den boşalan Rumeli kazaskerliğine getirildiyse de (a.g.e., s. 52) 974 Zilhiccesinde (Haziran 1567) Muallim-i Sultânî Atâullah Efendi ile anlaşmazlığı sebebiyle görevinden alındı. Daha sonra 150 akçe yevmiye ile müderrislik yaparken Sadrazam Sokullu Mehmed Paşa ile aralarındaki kırgınlık yüzünden Edirne'ye taşınmak zorunda kaldı. Kendisine Safer 981'de (Haziran 1573) 200 akçe ile Edirne Dârülhadis verildi.

III. Murad'ın cülusunda yevmiyesi 50 akçe arttırılan Kadızâde, Safer 983'te (Mayıs 1575) Süleymaniye Dârülhadisine tayin edildi, aynı yılın rebîülevvelinde (Haziran 1575) yeniden Rumeli kazaskeri oldu. 5 Şâban 985'te (18 Ekim 1577) Hâmid Efendi'nin yerine şeyhülislâmlık makamına getirildi. İki buçuk yıldan fazla bu görevde kaldıktan sonra 10 Rebîülâhîr 988'de (25 Mayıs 1580) vefat etti, İstanbul'da Küçük Karaman'daki türbesine gömüldü. Kadızâde'nin dürüst ve hakkı söylemekten çekinmeyen bir kişiliğe sahip olduğu belirtilir.